

DECENTRALISATIE MISLUKT? ER ZIJN
GEMEENTEN WAAR HET WEL IS GELUKT

'WAT IN 30 JAAR IS OPGEBOUWD NIET IN 5 JAAR TE REORGANISEREN'

Een nieuw rapport van het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP) concludeert dat de decentralisatie van delen van de zorg er niet voor heeft gezorgd dat burgers meer zelfredzaam zijn geworden, of meer voor elkaar zijn gaan zorgen. Maar die conclusie vindt cultuurpsycholoog en publicist Jos van der Lans te algemeen.

Tekst: Meike Bergwerff

Het rapport werd geschreven omdat het vijf jaar geleden is dat gemeenten verantwoordelijk werden voor de jeugdzorg, de ondersteuning van mensen met een beperking (WMO) en het helpen van mensen met een arbeidsbeperking (Participatiewet). Door deze verandering zouden burgers meer zelf gaan doen en voor elkaar gaan zorgen. Ook was het idee dat als mensen eerder bij de gemeente aankloppen voor lichte zorg, er minder zwaardere zorg nodig zal zijn. Dat blijkt niet het geval te zijn, aldus het SCP.

Van der Lans deed in 2015 en 2016 onderzoek naar de veranderingen in het sociale domein na de decentralisatie. 'Veel decentralisaties zijn gebaseerd op wensdenken. In dit geval draaide het om de wens

dat mensen meer zorg zelf zouden gaan verlenen, of op een andere manier zouden zoeken. Maar die wens was niet gebaseerd op ervaringen en de benodigde middelen werden ook niet altijd zo georganiseerd. En dus zien we nu dat deze wens niet is uitgekomen.'

MEER DOELSTELLINGEN

In de praktijk zorgde de decentralisatie ervoor dat de wijkteams in de buurt werden georganiseerd en toegankelijker werden. Dit moest het aantal mensen met een zwaardere hulpvraag verlagen, omdat er in een vroeger stadium hulp kwam. 'Maar we weten uit eerdere ervaringen dat dit soms juist tot meer hulpvragen leidt. De hulp zit immers om de hoek, de na-

bijheid ervan zuigt vragen op als een spons. Daardoor zijn zij niet aan hun doelstellingen toegekomen, namelijk het in een breder perspectief werken met wijk- en buurtorganisaties. Al zijn er natuurlijk ook wijkteams waarbij dit wel gelukt is.'

MEER ZELFREDZAAMHEID

Het populaire beeld dat aan deze decentralisatie is verbonden, en vaak ook door de politiek in stand wordt gehouden, was dat mensen zelf de zorg overnemen als de overheid dat minder doet. Het draait dan om zelfwerkzaamheid. Dat beeld klopt niet volgens Van der Lans. 'En dat is in mijn ogen ook niet de bedoeling van deze decentralisatie. Mensen moeten het niet allemaal zelf gaan doen, maar meer greep krijgen op hoe hulp, inclusief de professionele ondersteuning, georganiseerd gaat worden.'

Ze moeten dus niet langer de individuele drager zijn van een probleem, vindt Van der Lans. 'Ze moeten eigenaar van een op-

Dat de zorg met een enorme bezuinigingsronde te maken had en de jeugdzorg met stevige personeelstekorten hielp de sector ook niet.

lossing worden waarbij andere hulpbronnen kunnen worden ingeschakeld. Een goed voorbeeld is de Eigen Kracht-conferentie, waar mensen uit het netwerk bij elkaar komen als bijvoorbeeld een uithuisplaatsing van een kind dreigt, om een plan te maken om dat te voorkomen. Zij krijgen daar professionele ondersteuning bij.'

VERANTWOORDELIJKHEID

De professionals zouden zo een bondgenootschap vormen die duurzame hulp tot stand kan brengen. 'Maar dat is wel een opgave, een andere manier van werken die minder op het individu gericht is en meer op de context, de omgeving. En natuurlijk zijn er mensen waarvoor dit verhaal niet opgaat. Dat is precies ook wat in heel veel keukentafelgesprekken duidelijk is geworden, dat bijvoorbeeld mantelzorgers overbelast zijn en ondersteund moeten worden.' In dat geval hebben gemeenten, zo blijkt uit het rapport, ook hun verantwoordelijkheid genomen, hulp

aangeboden en voorzieningen getroffen. 'Maar dat wil niet zeggen dat dat bredere perspectief, dat zoeken naar andere hulpbronnen, nu in de prullenbak moet.'

SIMPLISTISCH

Het idee dat de verzorgingsstaat is doorgeschoten en de overheid dus moet terugtreden, om ruimte bieden aan wat mensen en de maatschappij op eigen kracht kunnen opbrengen, is veel te simplistisch, aldus Van der Lans. 'Het is niet dat de ene kracht minder moet doen en de ander meer. Het is niet óf de verantwoordelijkheid van hulpverleners en de overheid óf die van burgers zelf.' Het gaat erom hoe je beide verantwoordelijkheden bij elkaar brengt, benadrukt hij. 'En hoe je dat organiseert is in hoge mate een professionele taak. De overheid kan nu eenmaal niet alle problemen van mensen oplossen. Hulp is effectief als alle hulpbronnen gemobiliseerd kunnen worden om bij te dragen aan een oplossing. De term zelfwerk-

zaamheid zou daarom eerder 'samenwerkzaamheid' moeten zijn.'

VOORWAARDEN EN CONDITIES

Deze hele operatie is volgens de cultuurpsycholoog zo groot, dat je niet kan verwachten dat iets wat in dertig jaar is opgebouwd in vijf jaar te herorganiseren is. 'Er moet meer nagedacht worden over de voorwaarden en condities die nodig zijn.' Wordt de burger belangrijker op het gebied van hulp en solidariteit? Dan is de volgende vraag welke sociale infrastructuur daarvoor nodig is. 'Wil je dat buurtbewoners belangrijker worden? Dan moet je de mogelijkheden faciliteren waardoor zij elkaar kunnen ontmoeten en zich kunnen organiseren. Bijvoorbeeld in een buurthuis.'

WEL SUCCESSEN GEBOEKT

Het feit dat de zorg ondertussen ook nog met een enorme bezuinigingsronde te maken had en er bijvoorbeeld in de jeugdzorg sprake was en is van stevige personeelstekorten, hielp de sector ook niet. Toch zijn er ook gemeenten waar wel successen geboekt zijn, waar nieuwe werkwijzen en vormen van samenwerking wel degelijk van de grond zijn gekomen. Dat verdwijnt een beetje in zo'n SCP-rapport, vindt Van der Lans. 'Terwijl dat nu precies het spannende is van de decentralisaties. Er ontstaan verschillen. De ene gemeente is succesvol, heeft geen tekorten op de jeugdzorg of goed functionerende wijkteams. Hoe krijgen ze dat voor elkaar? Wat zijn de condities voor succes, wat kunnen we van de verschillen leren? Met die inzichten komt de sector denk ik verder dan met weer een rapport vol algemene conclusies.'